

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2011/10/jakab-gyorgy---ifj-lator-laszlo---viliam-kratochvil---vajda-barnabas-magyar-es-szlovak-tortenelemtanarok-egyuttmukodese-02-03-05/>

Jakab György – ifj. Lator László – Viliam Kratochvíl – Vajda Barnabás *Magyar és szlovák történelemtanárok együttműködése¹*

A magyar és a szlovák történelemtanárok együttműködése a Magyar-Szlovák Történeész Vegyesbizottság tanári tagozatának keretében, a *Mi Közép-Európánk* Munkacsoport (MKEM) kisebbségi és többségi helyzetben lévő tanárainak munkájára épül. Az MKEM civil kezdeményezés formájában jött létre 2000-ben, koordinációs központja az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézetben van. Az MKEM legfőbb célja az, hogy régió különböző országainak történelem- és társadalomismeret-tanárai közvetlenül is megismerkedjenek egymás történelemszemléletével, nemzeti identitásának sajátosságaival, illetve regionális szemléletével. Fontos cél az is, hogy a régió közös történelmi múltjának feldolgozásakor megfogalmazódjon mind a többségi, mind a kisebbségi helyzetben lévő tanárok nézőpontja. A közös munka ebben az esetben nem jelenti a feltétlen egyetértésre törekvést, mindenáron közös nevező kialakítását: a közös pontok megtalálásán túl már az is alapvető eredmény lenne, ha egymás mellett megtalálhatóak lennének az eltérő vélemények, s az eltérés okait megvilágító értelmezések, elemzések. A Munkacsoport tagjai nyolc ország – Ausztria, Horvátország, a hajdani Kis-Jugoszlávia (elsősorban Szerbia), Magyarország, Románia, Szlovénia, Szlovákia, Ukrajna – kisebbségi és többségi helyzetű tanáraiból szerveződnek. A közösen megfogalmazott feladatok a következők:

- egymás tankönyveinek megismerése és bírálata;
- közös taneszközök (többnyelvű tananyagmodulok, CD-ROM) fejlesztése;
- multikulturális tanárképzési programok kidolgozása és tartása;
- iskolai kapcsolatok építése – tanár, illetve diákcserékkel;
- rendszeres kapcsolattartás (elektronikus levelezőlista, konferenciák).

Az írás először a közös szlovák–magyar történelemtankönyv készítőinek a helyzetét és sajátos viszonyrendszerét mutatja be. Ezután részletek következnek a készülő közös történelemtankönyvből.

Jakab György

Trianon

(Részlet a tervezett közös történelemtankönyvből)

Az együttműködés nehézségei

A közös magyar-szlovák történelemtankönyv alapvető kiindulópontja az, hogy a két ország történelemtanárai a “saját történetükkel”, a kizárólagosságra törekvő (állam)nemzet-központú történelemszemlélettel érkeznek a tárgyalóasztalhoz. Mindez természetesen érthető és jogosult, hiszen minden közösségnek joga és kötelessége is a saját történetét megírni és közvetíteni azt tagjai számára. A történelemoktatás alapvető feladata mind Magyarországon, mind Szlovákiában az, hogy megalapozza és megerősítse az adott ország polgárainak

nemzeti identitását. Ebben az esetben azonban nemcsak arról van szó, hogy a történetek különbözőek, sok tekintetben eltérnek egymástól, hanem arról is, hogy kifejezetten szembenállnak egymással, sok esetben látványosan kizárják egymást. A trianoni béke például az egyik félnek nemzeti tragédia, a másik félnek nemzeti ünnep. Ebben az esetben tehát az együttműködés nem irányulhat valamiféle „középarányos kompromisszum” keresésre: hogy mondjuk „fél ünnep, fél tragédia”. Legalább ennyire kínos és értelmetlen azon vitatkozni, hogy mondjuk Bél Mátyás/Matej Bel mennyiben tekinthető magyarnak, illetve szlováknak, hogy mit jelent Petőfi Sándor/Alexander Petrovic szlovák, illetve magyar identitása, hogy L’udovit Stur/Stúr Lajos, vagy Kossuth Lajos/ L’udovit Kosut jó magyar és rossz szlovák, illetve, rossz magyar és jó szlovák volt-e. Hasonlóan felesleges és terméketlen azon vitatkozni, hogy a mai Szlovákia, illetve Magyarország területén született egykori német, magyar, szlovák, zsidó stb. származású tudósok, művészek és sportolók melyik állam dicsőségtábláját gazdagítsák; vagy hogy Pressburg/Pozsony/Bratislava mennyiben tekinthető magyar, illetve szlovák (netán német) városnak.

A közös magyar-szlovák történelemtankönyv szerzői között azonban ott találjuk a két országban élő kisebbségek képviselőit is: magyarországi szlovák és szlovákiai magyar történelemtanárokat. Ők szükségképpen tudathasadásként élik meg a két ország, a két nép történelemszemléletének már-már törzsi jellegű szembenállását. Az ő számukra a közös történelemtankönyv a többes identitás feszültségmentes² megélésének lehetőségét kínálja. Ők tehát hangsúlyosan érdekeltek az antagonizmusok élének oldásában, a különböző értelmezések pontos megfogalmazásában és összeecsiszolásában. A kisebbségek képviselői fogalmazzák meg leginkább azt a tágabb – a közép-kelet-európai régió egészére vonatkozó³ – történelemszemléletet, amely túlmutat a hagyományos (állam)nemzet-központú felfogáson.

A közös magyar-szlovák történelemtankönyv elkészítése tehát nem a hagyományos értelemben vett kompromisszumok, közös nevezők kialakítását jelenti. Sokkal inkább a kétféle (négyféle) történelemszemlélet értelmezésére és összevetésére irányul. Ebben az értelemben legfeljebb azt lehet eredményként rögzíteni a tárgyalásokon, hogy a felek egyáltalán meghallgatják a másikat, igyekeznek indulataikat és érzelmeiket tompítani, a jelenleginél nagyobb tényiszteletet tanúsítanak, illetve megfogalmazzák határozott álláspontjaikat. Az így felfogott közös történelemtankönyv újdonsága tehát legfőképpen az lehet, hogy a korábbi egy szempontú – vagy a „magyar igazságot”, vagy a „szlovák igazságot” tartalmazó – tankönyvi bemutatást a kétféle „igazság” párhuzamos ismertetése váltja fel. Valamennyien tudjuk tehát, hogy amin közösen dolgozunk, az ma még nem lehet az a – szó szoros értelmében vett – közös magyar-szlovák történelemtankönyv, amelyből egyaránt tanulhatnak a selmecbányai szlovák diákok és a debreceni magyar diákok. Úgy gondoljuk, hogy eddigi közös munkánk legfőbb eredménye az, hogy viszonylag pontosan meg tudjuk már fogalmazni, hogy *miben értünk egyet, miben vitatkozunk és miben nem értünk egyet*.

Viliam Kratochvíl – Vajda Barnabás

A Trianon modul elé

Köztudott, hogy Trianon problémáját a magyar és a szlovák történetírás eltérően ítéli meg nemcsak racionális, hanem emocionális síkon is. E tény időnként nagyon sajátosan – általában egy szempontból – tükröződik a történelem tankönyvekben. Eredménye pedig az,

hogy a tankönyvszerzők szemlélete sokszor a végső ítéletet hozó bírák helyzetéhez hasonlítható.

Szembe kell nézni azzal, hogy amíg a magyarok számára Trianon az enyhíthetetlen fájdalom és az egykori nagy haza elvesztésének jelszava, addig mind a szlovák történelmi szintézisekben, mind a szlovák köztudatban 1918-1920 a haza kialakításának örömteli dátuma. Mindkét oldalon érvényes azonban, hogy sokaknak, de különösen azoknak, akik számára a történelem kulturális hordozóerő, azok számára Trianon nyugtalanító jelenség.

Mindazok a módszertani eljárások, amelyek a másik fél álláspontjának tükrözésére törekednek, növelik annak valószínűségét, hogy egy tankönyvben másodlagos értelmezési síkok alakulnak ki. Erre elsősorban az analitikus-munkáltató tankönyvrészek szolgálnak, amely kapcsán nemcsak a munkáltatásnak tulajdonítunk nagy jelentőséget, hanem a megfogalmazott feladatok érzelmi többletének is, mint például annak, miként érezték a magyarok 1920 után, amikor kisebbséggé váltak, vagy a szlovákok, akik viszont szinte egyik napról a másikra többségi helyzetbe kerültek. E bonyolult emberi helyzeteknek a megértése eleve feltételezi ugyanannak a történetnek több oldalról való látását.

A forrásokhoz csatolt adekvát analitikus kérdésekkel és feladatokkal a magyar és a szlovák tanulóknak és tanáraiknak azt a lehetőséget kínáljuk, hogy közösen tanulják, értelmezzék, összehasonlítsák, értékeljék és véleményezzék a trianoni problémakör egyes jelenségeit. E multiperspektivitás lehetővé teheti a különböző történetekkel való azonosulást vagy éppenséggel azok kritikus szemléletét. A feladatsorok segítségével sokkal valószínűbb annak megértése, hogy a történelmi eseményeknek nem létezik egyetlen értelmezésük, s hogy a történelmi igazság a mában csupán különféle – akár ellentmondásos – szemléletek rekonstruálása által történhet.

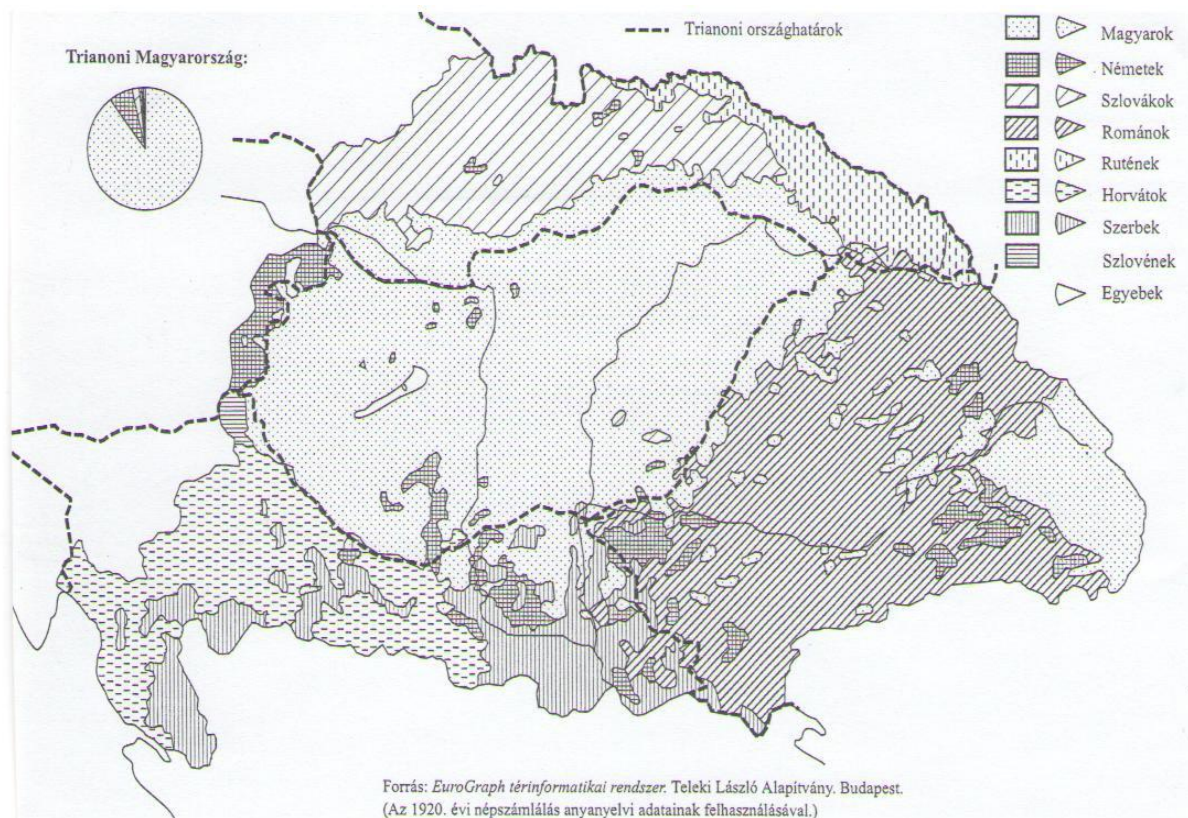
Közös történelemkönyvünket az egyik és a másik etnocentrikus nemzeti történet kiegészítéseként fogjuk fel. További szándékunk, hogy a tanulókat rászoktassuk egyes történészi eljárások, intellektuális stratégiák alkalmazására (mint pl. elemzés, értelmezés stb.). Véleményünk szerint a közös történelem nem jelent konszenzuális történelmet, s főleg nem elvtelen kompromisszumokat, amelyek elmaszatolják a történelmi igazságot. Azáltal, hogy reményeink szerint a magyar és a szlovák tanulók és pedagógusaik ugyanazt a szöveget kapják kezükbe anyanyelvükön, először nyílik reális lehetőség, hogy a két közösség értelmes intellektuális keretek között tudjon reagálni „a másik” Trianon-történetére.

Jakab György – Viliam Kratochvíl – ifj. Lator László – Vajda Barnabás
Trianon több szemszögből (részlet)

BEVEZETŐ

Országhatárok

1. ábra: A történelmi és a Trianon utáni Magyarország nemzetiségei 1920-ban⁴

Kérdések, feladatok

1. A térkép alapján húzza alá az alábbi mondatokban a valóságnak megfelelő állítást:
 - A térkép ábrázolja / nem ábrázolja a Magyar Királyság teljes 1920 utáni területét.
 - A térkép ábrázolja / nem ábrázolja a Cseh-Szlovák Köztársaság teljes 1920 utáni területét.
 - A térkép ábrázolja / nem ábrázolja a Román Királyság teljes 1920 utáni területét.
 - A térkép ábrázolja / nem ábrázolja a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság teljes 1920 utáni területét.
2. A fenti térkép a történelmi Magyarország etnikai viszonyait ábrázolja. Állapítsa meg a történelmi atlasz segítségével, hogy mely területek és nemzetiségek tartoztak még a létrejövő Cseh-Szlovák Köztársasághoz!
3. A térkép alapján írjon minél több érvet arra, miért volt a trianoni döntés a magyarok számára a nemzeti önrendelkezés wilsoni elvével ellentétes!

4. Állapítsa meg a történelmi atlasz segítségével, melyek azok a földrajzi-történelmi tájegységek a környező országokban, ahol a lakosság többségét a magyarok alkották! A Trianon utáni Magyarország mely területein található jelentős szlovák lakosság?
5. A tankönyv alapján gyűjtsük össze, melyek voltak azok a szempontok, amelyek alapján létrejöttek a Cseh-Szlovák Köztársaság határai!
6. Alakítsanak annyi csoportot az osztályból, ahány utódállam létrejött a békeszerződés következtében! Ezt követően minden csoport gyűjtse össze, melyek azok a nemzetiségek, amelyek kisebbségi helyzetbe kerültek! Válassza külön azokat a nemzeti kisebbségeket, amelyek korábban is kisebbségben éltek, de helyzetük valamilyen okból megváltozott!

Az országnevek problémája

1. A történelmi Magyarország és az 1918 utáni Magyarország közti folytonosság a magyar történelmi tudat alapvető eleme. Ez logikus is, ha azt nézzük, hogy mindkét államalakulat szimbólumrendszere: fővárosa, himnusza, zászlója azonos, és hogy más nyelvek is csak egy fogalmat (Ungarn, Hungary stb.) használnak. A szlovák történelem tankönyvek viszont különbséget tesznek az 1918 előtti és utáni Magyarország között. Az előbbit, a történelmi Magyarországot Uhorskonak [ejtsd: uhorszkó] nevezik, és olyan többnemzetiségű államként jellemzik, amelyben 1918 előtt több nemzet alkotott és épített egy közös államot. A szlovák történelem tankönyvekben az 1918 utáni Magyarország elnevezése a Maďarsko [ejtsd: magyarszkó], azaz a magyar nemzetállam, a magyarság etnikai állama.⁵
2. A fentebb bemutatott problémakörrel hasonló súlyúnak tekinthető, hogy a szlovák és a magyar szakterminológiában különbözőképpen nevezik a történelmi Felső-Magyarországot, latinul Hungaria Superior régióját. Ezt a térséget mind a hagyományos, mind a forrásközpontú magyar történelem tankönyvek általánosan Felvidéknek nevezik. A Felvidék szlovák megfelelője a Horniaky [ejtsd: hornyiaki] vagy Horná zem. Ezt azonban a szlovák történelemírás nem használja, s nem tűnik fel a szlovák történelemkönyvekben sem. Helyette ugyanaz a Slovensko kifejezés használatos, amely az 1918 utáni Szlovákia elnevezése is egyben. Más szavakkal: a szlovák történetírás az elnevezés szintjén nem tesz különbséget a történelmi Magyarországon belül közigazgatásilag nem elkülönülő földrajzi tájegység és az 1918 után e területen létrejött állam között.⁶

Kérdések, feladatok

1. A fenti források alapján egészítsék ki a következő szöveget!

A szlovák (és a cseh) történelmi irodalomban:

- az 1918 előtti Magyarországra az >> _____ << nevet,
- az 1918 utáni Magyarországra a >> _____ << nevet használják.

A szlovák történelmi irodalomban:

- mind az 1918 előtti, mind az 1918 utáni Szlovákiára a >> _____ << nevet használják.

A magyar történelmi irodalomban:

- az 1918 előtti Szlovákiára a >> _____ << nevet használják.

2. Források alapján pármunkában értelmezzék a Maďarsko–Uhorsko–Slovensko kifejezések különbségeit. Segítségként gondolják végig az alábbi táblázat állításait, és döntsék el, milyen mértékben értenek egyet velük. Lehetséges jelmagyarázatok:

□□□ = ezt teljesen így gondoljuk;

□□ = ebben nem tudunk dönteni;

□ = ezt mi máshogy gondoljuk.

1.	A szlovák történészeknek azért fontos, hogy különbséget tegyenek Uhorsko és Maďarsko között, mert fontosnak érzik az Uhorsko kifejezéssel jelezni a közös államban töltött közös történelmi kort.	
2.	A szlovák történészeknek azért fontos, hogy különbséget tegyenek Uhorsko és Maďarsko között, mert így akarják jelezni, hogy az 1918 utáni Maďarsko csak a magyar nemzetiségűek Magyarországot, a nemzetiségek nélküli országot jelenti.	
3.	Az Uhorsko és Maďarsko különbséggel a szlovák történészek a magyar államhatalom végét, annak megszakadását sugallják a területükön. Vagyis azt, hogy Maďarskonak már semmi köze sincs sem a korábbi Uhorskohoz, sem Slovenskhoz.	
4.	A szlovák történelmi irodalom azért használja mind az 1918 előtti, mind az 1918 utáni Szlovákiára a Slovensko nevet, mert magukénak érzik azt a történelmi területet, amelyen éltek.	

TRIANON MAGYAR SZEMSZÖGBŐL

Részlet a magyar béke delegáció vezetőjének, Apponyi Albertnek 1920. január 16-án Párizsban elmondott beszédéből

„Nem titkolhatjuk el megütközésünket a békefeltételek mérhetetlen szigorúsága felett. [...] Arról van szó, hogy Magyarország elveszítse területének kétharmad- és népességének majdnem kétharmad részét, és hogy a megmaradt Magyarországtól a gazdasági fejlődés majdnem összes feltételei megvonassanak. Mert az ország e szerencsétlen középső része, elszakítva határaitól, meg lenne fosztva szén-, érc- és sóbányáinak legnagyobb részétől, épületeitől, olajától, földgázforrásaitól, munkaerejének jó részétől, alpesi legelőitől, amelyek marhaállományát táplálták; ez a szerencsétlen középső rész, mint mondtam, meg lenne fosztva a gazdasági fejlődés minden forrásától és eszközétől, ugyanakkor, amikor azt kívánják tőle, hogy többet termeljen. [...] A Magyarországtól elszakítandó 11 000 000 léleknek 35%-a magyar, amely három és félmilliót jelent akkor is, ha a mi érdekeinkre legkedvezőtlenebb számítást vesszük is alapul. [...]

Menjünk tovább, és tekintsünk a Magyarország romjain megnövekedett államokra. Megállapíthatjuk, hogy nemzetiségi szempontból ezek is éppen úgy, vagy talán még jobban, részekre lesznek darabolva, mint Magyarország. [...] Nem látom be, hogy a nemzetiségi elv,

a nemzeti egyneműség elve nyerne ezen feldarabolás által. [...] Csak egyszerűen megállapítani kívánom azt a tényt, hogy a következmény a nemzeti hatalmi fölény átruházása lenne olyan nemzetiségekre, amelyek jelenleg többnyire alacsonyabb kulturális fokon állnak. Következtetéseim igazolására pár számadatot idézek. A magyarságnál az írni-olvasni tudók arányszáma megközelíti a 80%-ot; a magyarországi németeknél a 82%-ot; a románoknál a 33%-ot; a szerbeknél majdnem a 60%-ot. [...] Ismétlem, ez a megjegyzésem nem bír senkivel szemben bántó élel. A tény azonban tagadhatatlan. [...]

Mindezekkel a teóriákkal szemben Önök felhozhatják mint döntő tényezőt, a győzelmet és a győzők jogait. Elismerjük ezeket, Uraim. Elég reálisan gondolkozunk politikai kérdésekben, hogy ezzel a tényezővel kellőképpen számoljunk. Ismerjük tartozásunkat a győzelemmel szemben. Készek vagyunk vereségünk váltságdíját megfizetni. De ez lenne az újjáépítésnek egyedüli elve? Az erőszak volna az egyedüli alapja az építésnek? Az anyagi erőszak lenne az egyedüli fenntartó eleme annak a konstrukciónak, amely összeomlóban van, mielőtt az építés befejeződött volna? Európa jövője igen szomorú lesz ebben az esetben.”⁷

Kérdések, feladatok

1. Olvassák el, majd vitassák meg Apponyi Albert érveit a trianoni békeszerződéssel szemben! Csoportosítsák azokat (pl. etnikai, gazdasági stb. szempontból)!
2. Melyikkel ért egyet, melyikkel nem Apponyi érvei közül?
3. Jelölje meg a forrásban azokat a szavakat, amelyekkel a szónok Magyarország állapotára utal!
4. A forrás alapján válassza ki az alábbiak közül, milyen kritériummal méri a szónok az egyes népek műveltségi fokát:
 - a győztesek által szerzett területek nagyságával;
 - az egyes népek történelmi szerencsésével;
 - az írni-olvasni tudók nemzetiségen belüli arányával.

Interjú Romsics Ignác történésszel

„Nekünk, magyaroknak azt kellene tudomásul vennünk [...], hogy nem vagyunk különbek a térség többi népénél. [...] Vagy ha valamiben mégis különbek vagyunk, akkor ezt ne mi mondjuk ki magunkról, hanem mások rólunk. Mi tekintjük magunkat egyenrangúnak az itt élő többiekkel, szlovákokkal, románokkal, szerbekkel. [...] A magyarok évszázadokon át törekedtek rá Mohács után, hogy újrateremtsék a régi országot, és amikor úgy látszott, hogy ez már majdnem sikerült, akkor 1918-ban kiderült, hogy ez délibáb volt.”⁸

Kérdések, feladatok

1. Valaki olvassa fel hangosan az alábbi interjút, aztán oldják meg a hozzá tartozó feladatokat!
2. A szöveg alapján értelmezze a történész utalását „Mohács”-ra! Válassza ki (□) az alábbiak közül azt a gondolatot, amelyik tartalma szerint legjobban helyettesíti a „Mohács után” szókapcsolatot.

„A magyarok évszázadokon át törekedtek rá...

 - Lajos király halála után,

- az ipari forradalom után,
 - a magyar nép szörnyű megpróbáltatásai után,
 - nemzeti függetlenségük elvesztése után,
 - ... hogy újrateremtsék a régi országot.
3. A szöveg első bekezdésében értelmezze a történész burkolt utalását! Válassza ki (□) az alábbiak közül azokat a gondolatokat, amelyekre ön szerint a történész utal:
- A történész szerint a magyarok időnként különbek érzik magukat a környező népeknél.
 - A történész szerint a környező népek különbek a magyaroknál.
 - A történész szerint a magyarok magukat a környező népeknél ne tartásák különbek.
4. Vitassák meg, mennyire lehet egyetérteni Romsics Ignácnak azzal a burkolt állításával, hogy „mi magyarok időnként különbek tartjuk magunkat a környező népeknél”? Van-e olyan korábbi történelmi ismeretük, amely ugyanezen a gondolaton, tehát a magyarok „felsőbbrendűségén” alapult?

Magyarország fájdalma

1. táblázat: Az Osztrák-Magyar-Monarchia utódállamainak részesedése a Történelmi Magyarország területéből és népességéből⁹

Ország	Terület (km ²)	Népesség (fő)	Ebből magyar (%) ¹⁰
Csehszlovákia	61 633	3 517 568	30,3
Románia	103 093	5 257 467	31,6
Szerb-Horvát-Szlovén Királyság	20 551	1 509 295	30,3
Ausztria	4 020	291 618	8,9
Olaszország	21	49 806	13,0
Lengyelország	589	23 662	1,0
Összes veszteség	189 907	10 649 416	

Trianoni Magyarország	92 963	7 615 117	88,3
Történelmi Magyarország	282 870	18 264 533	54,4

Kérdések, feladatok

1. Számoljuk ki a táblázat hiányzó adatát: mekkora volt a veszteség a magyar ajkú lakosságot illetően! Állítsuk a Magyarország területéből részesült országokat az odakerült magyar lakosság nagysága szerint csökkenő sorrendbe!
2. Lehetett volna-e úgy meghúzni az új határokat, hogy a szomszédos országokba jóval kevesebb magyar kerüljön?

Visszaemlékezések

Padányi Viktor visszaemlékezése:

„Tíz órakor növénytan óra kezdődött és Kovách Demjén tanár úr magas, szikár alakja pontosan jelent meg az ajtóban, mint mindig. Felment a katedrára, beírta az osztálykönyvet, de nem kezdte el a feleltetést, mint szokta, hanem lehajtott fővel meredt maga elé egy hosszú percig... és akkor megkondultak a harangok. Kovách Demjén tanár úr felállt, odament a térképtartóhoz, kivette a térképet, amelynek felső sarkában még ez a név állt: "A Magyar Szent Korona Országainak Politikai Térképe", és felakasztotta a térképállványra. Mi halálos csendben néztük a térképet és az előtte álló, szürkülő hajú cisztercita papot, amint feje egyre lejjebb esett a mellére és a kívülről behallatszó harangzúgás által még inkább kimélyített csendben inkább magának, mint nekünk, ennyit mondott: "Consummatum est" {Elvégeztetett}. Ötvennégyen voltunk, ötvennégy tizenéves magyar fiú. A golgota utolsó szavai után nem bírtuk tovább, leborultunk a padokra és elkezdtünk sírni. Nagymagyarország keresztrefeszítésének napja volt: 1920. június 4. péntek..."

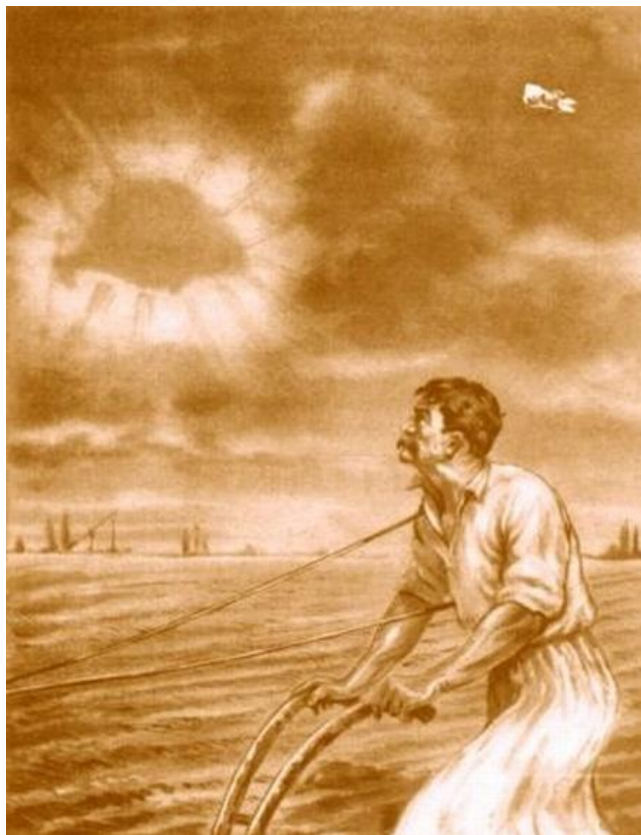
Karinthy Frigyes levele fiához, 1921

„Édes kicsi fiam, te még nem tudsz olvasni, neked nyugodtan írhatok és szabadon és őszintén – hozzád beszélve és mégis magamhoz – valamiről, amiről soha nem beszéltem, amit magamnak sem vallottam be soha, aminek a nevét soha ki nem mondtam. [...] És most már nem is tudom kimondani, csak ennyit: valami fáj, ami nincs. Valamikor hallani fogsz majd az életnek egy fájdalmas csodájáról – arról, hogy akinek levágták a kezét és a lábát, sokáig érzi még sajogni az ujjakat, amik nincsenek. Ha ezt hallod majd: Kolozsvár, és ezt: Erdély, és ezt: Kárpátok – meg fogod tudni, mire gondoltam.”

Kérdések, feladatok

1. Foglaljuk össze röviden, hogyan próbálta átadni Kovách tanár úr a megrendülés érzését diákjainak! Vitassuk meg, milyennek tartjuk a jelenetet! A nacionalizmus ideológiája hatotta át, túlfűtötten patetikus volt, vagy az adott helyzetben teljesen elfogadható?
2. Képzeljük el, hogy hasonló helyzetben nekünk hogyan jelentették volna be a trianoni békeszerződés aláírását!
3. Vajon miért választotta Karinthy azt az írói fogást, hogy egyszerre a fiának és önmagának is írja levelét? Miért hasonlítja a szerző levágott ujjakhoz Erdélyt?
4. Mik lehettek az okai annak, hogy Karinthy kívül nagyon sokan mások is fájdalommal gondoltak az elcsatolt területekre?
5. Ma is hasonló mértékű fájdalmat tapasztalunk a környezetünkben?

Trianon magyar képzetei

Kérdések, feladatok

1. Értelmezze röviden a rajzot! Próbáljuk elképzelni a szántó férfi helyzetét!
2. Mit jelképez a kéz?
3. Hasonlítsa össze a két alkotást abból a szempontból, hogyan próbálnak hatni az érzelmekre! Véleménye szerint melyik éri el jobban a célt?
4. Tervezen egyénileg vagy 4-5 fős csoport tagjaként trianoni plakátot!
5. Hasonlítsa össze a Karinthy-idézet és a kép mondanivalóját!

CSEH-SZLOVÁKIA ÉS TRIANON

Részlet a Starý národ–mladý štát [Ősi nemzet–ifjú állam] c. könyvből.

„Cseh-Szlovákia megalkotói tudatosították, hogy bár a Szlovákia és Magyarország közti végleges határt az összeülő békekonferenciának kell meghatároznia, a háború utáni zilált állapotok megkövetelték, hogy Szlovákia minél előbb katonai megszállás alá kerüljön, hogy megerősödjön az új állam hatalma, és meg lehessen akadályozni a Szlovákiára vonatkozó magyar politikai akciókat. A magyar nemesség, a magyar hivatalok és a magyarónok [magyarbarát szlovákok] tartották a kezükben a hatalmat az országban, és széleskörű felforgató tevékenységet folytattak az új állam ellen. [...]

Amikor az antant-katonaság vezetője meghatározta a demarkációs vonalat¹¹ Szlovákia és Magyarország között, akkor a cseh-szlovák katonaság 1918 végén–1919 elején elfoglalta Szlovákia területét. 1919 tavaszán Szlovákiát megtámadták a magyar bolsevikok, Kun Béla magyar kommunista vezető katonasága. Az ő segítségükkel keletkezett Eperjesen egy rövid időre az ún. Szlovák Tanácsköztársaság, a cseh Antonín Janoušek vezetésével. A magyarok csak a békekonferencia felhívására és a cseh-szlovák hadsereg nyomására távoztak el. Az állandó és nemzetközileg érvényes határt 1920. június 4-én a trianoni békeszerződés határozta meg.¹²

Kérdések, feladatok

1. A szöveg alapján válassza ki az alábbiak közül, kiknek volt befolyásuk szlovák-magyar határ, ill. demarkációs vonal kialakítására:

a) a már megkezdődött békekonferenciának	b) a központi hatalmak katonai vezetőinek
c) a versailles-i békeszerződésnek	d) a cseh-szlovák katonaságnak
e) az antant-katonaság vezetőjének	f) a trianoni békeszerződésnek

2. A szöveg szemelvény és az előző feladat alapján páros munkában értelmezzék Cseh-Szlovákia határainak kialakulását! Segítségként gondolják végig az alábbi táblázat állításait, és döntsék el, milyen mértékben értenek egyet velük!

Lehetséges jelmagyarázat:

- ☐☐☐ = ezt teljesen így gondoljuk;
☐☐ = ebben nem tudunk dönteni;
☐ = ezt mi máshogy gondoljuk.

1.	A fenti szemelvényben a szerzők azt állítják, hogy Cseh-Szlovákia határait egyedül a cseh és a szlovák katonaság vívta ki.	
2.	A fenti szemelvény szerint Cseh-Szlovákia határait főleg külpolitikai tényezők határozták meg.	
3.	A fenti szemelvényben a szerzők azt állítják, hogy Cseh-Szlovákia határait a magyar és a cseh kommunisták határozták meg.	
4.	A fenti szemelvényben a szerzők azt állítják, hogy Cseh-Szlovákia határai a győztes katonai vezetők, a cseh és a szlovák katonaság, valamint a trianoni békeszerződés hatására alakultak ki.	

3. A szövegszemelvény első bekezdése alapján páros munkában értelmezzék, miért kellett Szlovákiának „katonai megszállás alá kerülnie”! Segítségként írják be az érvek *tömör formáját* az alábbi táblázatba, egyúttal döntsék el, hogy az egyes érvek minek tekinthetők: oknak-e vagy célnak.

	Az első bekezdésben szereplő érvek arra vonatkozólag, miért kellett Szlovákiának katonai megszállás alá kerülnie:	OK vagy CÉL?
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

4. Jelöljék meg a szövegben, hogy a „magyar” fogalmon belül kiket tekint a szöveg a keletkező Cseh-Szlovákia legfőbb ellenfeleinek!
5. Két szerepre osztva olvassák fel az alábbi szöveget, aztán oldják meg a hozzá tartozó feladatokat!

Részlet *Karol Kálal* és *Štefan Krčmery* [*stye fan kr csméri*] (eredetileg szlovák nyelvű) sajtóvitájából 1920 végén:

Részletek <i>Karol Kálal</i> szlovák publicista írásából, amely a <i>Slovenský denník</i> [Szlovák napilap] c. napilapban jelent meg 1920. szeptember 26-28-án:	Részletek <i>Štefan Krčmery</i> (1892-1955) Kálalnak írott válaszából:
Kálal 1: „A szlovák értelmiség magyar műveltségű, teljes egészében, kivétel nélkül. [...] Van, aki csak hagyományaiban szlovák, szívében azonban olyan magyar, amelyet egész Pesten nem találni.”	Krčmery 1: „Megérti, ugye, drága bátyám, hogy az ilyen szavak minden szlovákot, ha csak egy kis büszkeség is van benne, vérig kell, hogy sértsenek? [...] A nemzethű szlovák értelmiség az én ügyem is.”
Kálal 2: „Egy magasabb beosztású megyei hivatalnok így vallott fiatal cseh kollégájának: Tudom, hogy szlovák származású vagyok, parasztszülőktől. Amikor a vezetéknemet magyarosítottam, az apám sírt. Együtt szenvedtem vele. Tudom, hogy szlovák vagyok, de a műveltségem magyar, amiért hálás vagyok a magyaroknak. Így hát magyar vagyok, nem tehetek róla.”	Krčmery 2: „Drága bátyám, miért nem felelt meg annak a magasabb beosztású hivatalnoknak ilyenformán: Kedves uram, amikor ön magyar műveltséget szerzett, önre magyart erőltettek, érdeklődnie kellett volna a szlovák és szláv műveltség iránt, ahogyan azt a többi, nemzetéhez hű szlovák értelmiségi tette. Ha önnek ez nem volt módjában [...] , miért nem érdeklődik iránta legalább ma? Ön azonban hálás a magyaroknak, hogy elnemzetietlenítették. Nehéz ezt megértenünk, és ezért megbocsátanunk is nehéz.”¹³

6. Páros munkában válasszák ki és jelölik (□) Kálalnak azt az állítást, amelyik „vérig sérti” Krčméryt!
- „Magyar vagyok, nem tehetek róla.”
 - „A szlovák értelmiség magyar műveltségű, teljes egészében.”
 - „Egy magasabb beosztású megyei hivatalnok így vallott fiatal cseh kollégájának...”
7. Kálal második megszólalásában elmond egy esetet „egy magasabb beosztású megyei hivatalnokról”. Beszéljék meg, miért sírt a hivatalnok apja, illetve ő maga miért „szenvedett vele együtt”!
8. Páros munkában válasszák ki (□) az alábbiak közül, miként vélekedik Krčméry a történetbeli „magasabb beosztású megyei hivatalnok” sorsáról! Válaszukat indokolják a szövegből származó részlettel!
- Krčméry követendő példának tartja a hivatalnok sorsát.
 - Krčméry átérzi a hivatalnok sorsát és érzelmeinek kettősségét.
 - Krčméry szégyenletesnek és megbocsáthatatlannak tartja a hivatalnok történetét.
9. Krčméry a második megszólalása alapján pármunkában értelmezzék a szlovákok által szerzett „magyar műveltséget”! Segítségként gondolják végig az alábbi táblázat állításait, és döntsék el, milyen mértékben értenek egyet velük!

Lehetséges jelmagyarázat:

□□□ = ezt teljesen így gondoljuk;

□□ = ebben nem tudunk dönteni;

□ = ezt mi máshogy gondoljuk.

Krčméry szerint a „magasabb beosztású megyei hivatalnok...”

... Kálal magyar műveltsége alacsonyabb rangú, mint a szlovák műveltség.	... Kálalra a magyar műveltséget ráerőltették.	... Kálalt a magyar műveltség nemzetelhagyóvá, renegáttá tette.	... Kálalt a magyar műveltség elnemzetietlenítette.
--	--	---	---

Magyar-pártiak – nemzet-hű szlovákok

Vavro Šrobár miniszter a következőket írta az amerikai szlovákoknak a béketárgyalások időszakában, azt magyarázva, miért ne kapjon a szlovákság autonómiát és önálló nemzetgyűlést:

„Ne felejtsük el, hogy Szlovákia tele volt magyarokkal és magyarókkal [magyarbarát szlovákokkal]. Fölébredt-e a tót nép ez alatt a nyolc hónap alatt, s csak a szlovákokra fog szavazni? Ismeri-e a mi népünk, hogy kik a szlovákok és kik tagadták meg ügyünket? Ellenkezőleg, vannak vármegyéink, ahol nem tudunk találni egy hű szlovákot, aki alkalmas volna a nép vezetésére!”

A nemzettudat gyengeségétől való szlovák félelem később is megmaradt, főként a „magyarpártinak” nevezett városok kapcsán. Eperjesen [Prešovban] 1929-ben például a lakosság 32 százaléka szavazott a magyar pártokra.¹⁴

Kérdések, feladatok

1. Az előző forrás alapján páros munkában állapítsák meg, Kálallal vagy Krčméryvel ért-e egyet Vavro Šrobár! Választásukat szövegbeli idézettel támasszák alá!
2. A források alapján páros munkában értelmezzék, milyen különbséget láttak a korabeli szlovákok a magyarok és a magyarónok között! Segítségként gondolják végig az alábbi táblázat állításait, és döntsék el, milyen mértékben értenek egyet velük! Lehetséges jelmagyarázat:

☐☐☐ = ezt teljesen így gondoljuk;
☐☐ = ebben nem tudunk dönteni;
☐ = ezt mi máshogy gondoljuk.

A korabeli szlovákok szerint magyarón az, ...

„...aki csak hagyományaiban szlovák, szívében azonban olyan magyar, amelyet egész Pesten nem találni.” (KK)	
„...aki szlovák származása [<i>ellenére</i>] magyarosította a nevét.” (KK)	
„...aki szlovákként magyar műveltséget szerzett.” (KK)	
„...aki a nemzetéhez hű szlovák értelmiség tagja volt.” (ŠK)	
„...akire szlovákként „magyar műveltséget erőltettek.” (ŠK)	
„...aki szlovákként „nem érdeklődött a szlovák műveltség iránt.” (ŠK)	
„...aki a választásokon <i>nem</i> szlovákokra szavaz.” (VŠ)	
„...aki nem tagadta meg a szlovákok ügyét.” (VŠ)	

3. Mai tudásuk és érzéseik alapján pármunkában értelmezzék, milyen különbséget látnak a mai magyarok a magyarok és az elszlovákosodott magyarok között! Segítségként gondolják végig az alábbi táblázat állításait, és döntsék el, milyen mértékben értenek egyet velük!

Lehetséges jelmagyarázat:

☐☐☐ = ezt teljesen így gondoljuk;
☐☐ = ebben nem tudunk dönteni;
☐ = ezt mi máshogy gondoljuk.

A mai magyarok szerint elszlovákosodott magyar az, ...

„...aki csak hagyományaiban magyar, szívében azonban olyan szlovák, amelyet egész Pozsonyban nem találni.”	
„...aki „magyar származása [<i>ellenére</i>] szlovákosítja a nevét.”	
„...aki magyarként szlovák műveltséget szerzett.”	
„...aki a nemzetéhez hű magyar értelmiség.”	
„...akire magyarként „szlovák műveltséget erőltettek.”	
„...aki magyarként nem érdeklődik a magyar műveltség iránt.”	
„...aki a választásokon <i>nem</i> magyarokra szavaz.”	
„...aki nem tagadja meg a magyarok ügyét.”	

L'ubomír Lipták szlovák történész

[Az első és a második világháborúban az egyes kormányok] tökélyre vitték annak az ősrégi módszernek az alkalmazását, hogy saját háborús cselekményeiket kizárólag védekezésnek tüntessék fel, az ellenséget viszont könyörtelen agresszornak. [...] Budapest szélsőségesen oroszellenes és a Balkán bekebelezésére irányuló háborús propagandája a szlovák társadalomban nem lelhetett nagyobb visszhangra.

Sokáig ható tényező, hogy Szlovákia lakossága e háborúban a leendő vesztesek táborába tartozott, a vereség eredménye mégis mindkét esetben a "nemzeti győzelem" volt, illetve az, hogy Szlovákia részese lett ennek a győzelemnek. A szlovák történetírás, amely jobbra a győztes alapállásából indul ki, mindezidáig hozzá se mert fogni azoknak a kérdéseknek a feltárásához, amelyek az efféle történelmi tudathasadás óhatatlan velejárói.¹⁵

Kérdések, feladatok

1. A szöveg első bekezdéséből írja ki azt a mondatot, amellyel a szlovák történész magyarázatot ad arra, miért és hogyan tért el az első világháborúban a szlovák nép felfogása a magyarokétól!
2. A szöveg alapján pármunkában értelmezzék a szlovák történész előző feladatban kiemelt mondatát! Segítségként válasszák ki az alább megadott állítások közül azokat, amelyek Önök számára elfogadhatóan megmagyarázzák a szlovák történész fenti állítását! Az állítás: *Budapest oroszellenes és a Balkán bekebelezésére irányuló háborús propagandája a szlovák társadalomban nem lelhetett visszhangra,...*
 - mert a szlovákok sok rokon vonást éreztek más szláv népekkel;
 - mert sok szlovák együttértett az Osztrák–Magyar Monarchia fő katonai ellenfeleivel, az oroszokkal és a délszláv népekkel;
 - mert a szlovákok nem voltak jó magyar hazafiak;
 - mert a szlovákok jó magyar hazafiak voltak.

3. Olvassák el az alábbi viccet! Találják és jelölik meg a Lipták-szövegnek azt a mondatát, amely összefüggésbe hozható a viccel!

„1920. Két pozsonyi beszélget:

- Szomorú, hogy elvesztettük a világháborút.
- De legalább Prágát hozzánk csatolták!”¹⁶

4. A Lipták-szöveg alapján húzza alá a vesztesek – győztesek □szópár közül azt, amelyik beleillik a szlovák történész mondanivalójába:

L'ubomír Lipták azt nevezi a szlovákok történelmi tudathasadásának, hogy mind az első, mind a második világháborút a szlovákok a vesztesek / győztesek oldalán (az Osztrák–Magyar Monarchia ill. a Szlovák Állam oldalán) kezdték, de a vesztesek / győztesek oldalán (mindkét esetben a Csehszlovák Köztársaság oldalán) fejezték be.

5. A szöveg első bekezdésében találja és jelölje meg, mit nevez a szerző „ősrégi módszernek”!
6. Mai tudásuk és érzéseik alapján pármunkában válasszák ki és jelölik meg (□) a megadottak közül azokat a célokat, amelyek magyarázatot adhatnak a kormányok L'ubomír Lipták-féle szövegben leírt „ősrégi módszereire”. Vitassák meg az állításokat: érveljenek mellettük vagy ellenük!

A kormányok azért igyekeznek saját háborús cselekményeiket védekezésnek feltüntetni, illetve azért mutatják ellenfelüket könyörtelen agresszornak, ...

- mert ezzel indulatokat tudnak gerjeszteni ellenfelük ellen;
- mert ezzel fenntartják a tömegek háborús mozgósítását;
- mert ezzel képesek elterelni saját lakosságuk figyelmét a háború gyötrelmeiről.

7. Mi az Ön véleménye?

ÉLETRAJZOK

Lumnitzer Jenő vagyok. Selmecebányáról (Banska Stavnica) származom: apai ágon inkább cipszer (német) és zsidó őseim vannak, anyai ágról nagyjából szlovák vér folyik az ereimben, de engem már magyarnak neveltek. Éppen végzős voltam a selmeci Erdészeti Akadémián, amikor 1916-ban behívtak katonának. A háború végén először nem tudtam, aztán már nem is akartam hazamenni, mert megismerkedtem leendő feleségemmel. Apám is azt írta, hogy inkább maradjak Magyarországon, mivel a csehszlovák állam nem sok jót ígért a magyar értelmiségieknek. Először Budapesten, aztán Sopronban próbáltunk letelepedni, de a zsidókat korlátozó „numerus clausus” miatt nem fejezhettem be tanulmányaimat és munkát sem nagyon kaptunk. Végül – nagyapám erdészeti kapcsolatait kihasználva – kivándoroltunk Kanadába, Vancouverbe. Itt Vancouverben jól érzem magam. Nem kell állandóan magyarázkodnom bonyolult származásom miatt. A feleségemmel többnyire magyarul beszélünk, a gyerekeimmel egyre inkább csak angolul. Furcsa módon szlovákul sem felejtettem el, mivel az egyik szomszédunk szlovák származású: gyermekkori emlékeimről vele tudok leginkább beszélgetni. Úgy tűnik azonban, mások zavarban vannak velem kapcsolatban. Van egy találmányom – egy mérőműszer –, amelyet nagyon sok helyen használnak a világon. Jókat mosolygok, amikor a leírásokban hol magyar, hol szlovák, hol zsidó, hol német származású tudósként emlegetnek, máshol meg egyszerűen csak kanadai vagyok. Én leginkább selmecebányainak tekintem magam. Ha nem jön Trianon, bizonyára ma is ott élnék.

Nagy Jenőnek hívnak, Kassa mellett élek. 5 éve, hogy a szégyenletes trianoni béke következtében elcsatolták Magyarországtól a Felvidéket és a Csallóközt. Színtiszta magyarlakta területen élek, mégis idegen államban, ahol elvárják tőlem, hogy szlovákul tanuljak. A városban cseh katonaság van, akik minden magyarra gyanakodva néznek. Nem baj, eljön még a mi időnk újra! A barátaimmal hiszünk Nagy-Magyarország feltámadásában! Minden péntek este összejövünk egyikünk lakásán, és tervezgetjük a magyar feltámadást. Én is őrzöm a pajtában a világháborúból hazahozott puskámat. Volt ugyan felhívás, hogy szolgáltatassuk be, de nekem eszem ágában sem volt! Majd ha elérkezik a mi időnk, mindnyájan előszedjük rejtekhelyéről fegyvereinket, és úgy kikergetjük innen a cseheket és a szlovákokat, mintha soha itt se lettek volna!

Molnár Béla vagyok, két éve – a Trianoni „béke” óta – lakom családommal együtt a Keleti pályaudvar egyik mellékvágányán veszteglő vasúti kocsiban. Kényelmetlen, télen hideg, nyáron meleg, az ennivalónk is kevés. Főleg a gyerekeket sajnálom, milyen életük lesz így! Pozsonyból – ahol tanítóskodtam – jöttünk el, amikor megtudtuk, hogy a város Csehszlovákiához kerül. Az utóbbi években a politikusok hibájából fenekestül felfordult a világ! Amíg létezett a Monarchia, a magyar politikusok jelentős része nem volt elég megértő a nemzetiségek problémái iránt, Kossuth konföderációs terveire csak legyintettek. A háború

alatt passzívan túrték, hogy a csehek, a románok és mások Nyugaton agitáljanak a Monarchia ellen. Amikor meg bekövetkezett az összeomlás, képtelenek voltak legalább csökkenteni a veszteségeket. Még a béketárgyalásokon is a változatlan határok mellett foglaltak állást. És az új államok politikusai? Ők sem bizonyultak jobbaknak. Mohók voltak, minden területet meg akartak szerezni. Nemzetállamot hirdettek, miközben több százezer fős nemzeti kisebbségek kerültek országukhoz. Itt meg sok magyar a néhány ezer Magyarországon maradt szlovákra dühös, mintha ők bármiről is tehetnének. Nem hiszem, hogy a közeli jövőben javulna a közép-európai országok közötti kapcsolat, pedig ezt a magunkfajta kisemberek – legyenek azok magyarok, szlovákok, románok vagy mások – sínylik meg.

Tóka Erzsébetnek hívnak. Az én családomat közvetlenül nem érintette Trianon. Sem a nagyszüleimnek, sem a szüleimnek nem kellett menekülniük, családom az elmúlt évszázadban Nyíregyházán élt. Mégis úgy gondolom, hogy Trianon miatt sok veszteség ért engem is. Legfőképpen azért, mert erőszakosan elszakítottak közép-európai gyökereimtől. A családi emlékezet úgy tudja, hogy őseim között voltak ruszinok, szlovákok és valószínűleg németek is. Én szeretném örömmel és büszkeséggel megélni azt, hogy ennyiféle néphez, ennyiféle kultúrához tartozom. Alapvetően persze magyarnak tartom magam, de egy kicsit ruszinnak, szlováknak, meg németnek is: örülök annak is, ha nekik jól megy, ha győznek az olimpián. De ezt ma nem tudom jó érzéssel, természetesen megélni. Ha ilyeneket mondok ismerőseimnek, akkor furcsán néznek rám: ha egyszer magyar vagy, miért akarsz szlovák lenni; most akkor kinek szurkolsz egy magyar-szlovák meccsen? Nem igazán értem. Úgy tűnik, hogy Trianon miatt itt nem lehet közép-európainak lenni. Nem lehetek büszke arra, hogy Budapestet közösen építették német, magyar és szlovák őseim; hogy Pozsony és Kassa is közös örökségem és mégis idegenként kell járnom ezekben a városokban.

Vojtech Safranek vagyok. Nekem a trianoni béke fontos esemény, de nem különleges ünnep, nem szoktunk különösebben megemlékezni róla. Fontos állomás abban a történelmi folyamatban, hogy évezredes elnyomás, hátrányos helyzet, kisebbségi lét után mi, a szlovákok államalkotó néppé váltunk. Úgy érzem, hogy a sors igazságot szolgáltatott nekünk. A szlovákokat mindig is lenézték a magyarok. Kulturálisan alacsonyabb rendű parasztnépnek tartottak bennünket, akik képtelenek az önálló államszervezésre, akiknek igazából nincs is saját történelmük. Én is most lelkes szlováknak mondom magam, pedig tudomásom szerint őseim között voltak ruszinok, morvák és németek is. Persze a csehekkel alkotott állam sem az igazi. A szlovákok még most is hátrányos helyzetben vannak. A csehek is nagyra tartják magukat, fölényeskednek velünk, de talán nem annyira, mint a magyarok. Meg ők legalább szlávok, mint mi, megértjük egymást. Az igazi persze az lenne, ha saját államunkban élhetnénk végre.

Kakukk Ernőnének hívnak, Tótkomlóson élek és magyarországi szlovák nemzetiségűnek tartom magam. Őseim több mint kétszáz éve települtek át Trencsén környékéről, a mai Szlovákia területéről Magyarországra, Békés megyébe. Trianon után nagyon furcsa helyzetbe kerültünk. Haragudtak ránk a magyar szomszédaink, akik gyűlölködve mondták, hogy „elvettétek a Felvidéket tőlünk”, s hiába mondtuk, hogy „mi nem tehetünk semmiről, meg, hogy nekünk ez itt a hazánk. Másrészt furcsa volt az is, hogy a Csehszlovákiából jövő vendégeink egy kicsit lenézték, „lesajnáltak” minket, mondván, hogy *„Ti már nem vagytok igazi szlovákok.”* Nem jó ez sehogyse! A gyermekeinket persze tanítgatjuk szlovákul, de szlovákságunk többnyire hagyományörzésben merült ki. Úgy látom, hogy ha többet akarnánk ennél, a fejünkre is koppintának a magyar hatóságok.

Kovács Emese vagyok, és a szlovákiai Somorján élek. Én szlovákiai magyarnak tekintem magam, de komoly vitáim vannak a barátaimmal arról, hogy ez mit is jelent. Anyanyelvem, kultúráim egyértelműen magyar: magyarok között, magyarként élek. Így aztán – bár elfogadom állampolgári helyzetemet –, de nem vagyok igazán nyitott a szlovák kultúra iránt, a szlovák nyelvet sem beszélem valami jól. Nem szeretem, amikor Pozsonyban, bocsánat Bratislavában újabb és újabb törvényt hoznak a magyar kultúra korlátozására. Ugyanakkor rosszul esik az is, amikor a magyarországi magyarok akarják megmondani, hogy hogyan is legyek jó magyar. Azt meg külön utálom, amikor idejönnek „nagymagyarkodni”, meg szidni a szlovákokat. Nekem nincs bajom senkivel, ha hagynak úgy élni, ahogy nekem jó.

Kérdések, feladatok

1. Olvassák el, majd csoportokban beszéljék meg az életrajzokat!
2. Csoportosítsák minél több szempontból az életrajzokat!
3. Gyűjtsék ki azokat az életrajzi elemeket, amelyek valamilyen formában hasonlóak saját családjuk történetéhez!
4. Milyen formában érintette saját családjukat Trianon?

TRIANON EGYÉB OLVASATAI

I. Feladat

Az alábbi kép egy 14-15 éves általános iskolások számára készült szlovák történelemtankönyvből származik 2000-ből. Felirata: „Segítség Szlovákiának!” A kép aláírása: „Képeslap Szlovákia megsegítésére a magyar bolsevikok támadása ellen.”¹⁷

2. ábra: Szlovák képeslap

▲ Pohľadnica na pomoc Slovensku proti útoku
maďarských bolševikov

Kérdések, feladatok

1. Figyeljék meg a képen...
 - az előtérben elhelyezkedő alakokat,
 - a háttérét,
 - a kép saját feliratát (ami a kép szerves része),
 - a kép aláírását (ami a kép közlésének a része).
2. A kép alapján páros munkában találják és nevezzék meg, mi utal a képeslapon annak szlovák jellegére!

A képeslapon a szlovákságra utal...

3. A kép alapján páros munkában fogalmazzák meg, milyen a nő arckifejezése. Keressen ennek leírására legalább két főnevet vagy melléknevet.
4. A kép alapján páros munkában találják és nevezzék meg, kihez és hogyan kapcsolódik a földön fekvő gyermek!
5. Értelmezzék a kép burkolt utalását! Páros munkában válasszák ki (□) az alábbiak közül, kicsoda külső kinézete alapján a képen látható férfi!
 - egy német katona
 - egy orosz katona
 - egy katona
 - egy magyar katona
6. Értelmezzék a kép burkolt utalását! Páros munkában nevezzék meg, mi utal a képen a katona nemzeti voltára!
7. Értelmezzék a kép burkolt utalását! Páros munkában nevezzék meg, mi utal a képen a katona „bolsevik” voltára!
8. Értelmezzék a kép burkolt utalását! Páros munkában nevezzék meg, mit cselekszik most a katona!
9. Értelmezzék a kép burkolt utalását! Páros munkában nevezzék meg, milyen esetleges jövőbeli cselekvést sugall a katona testtartása és az, hogy a lábán nincs nadrág!
10. Értelmezzék a kép burkolt utalását! Páros munkában válasszák ki az alábbiak közül, mire utal a nő testtartása, testhelyzete!
 - A megköötözés mozzanata a gyenge, védtelen és kiszolgáltatott nőt ábrázolja.
 - A nőt az ártatlan áldozat helyzetében látjuk.
 - A nő testtartása örömet sugároz.
 - A nőt a mártír helyzetében látjuk.

Egyéb értelmezés:

11. Értelmezzék a kép burkolt utalását! Páros munkában nevezzék meg, milyen összefüggést sugall a kép a katona és a háttérben látható jelenet között!

A kép azt az összefüggést sugallja a katona és a háttérben látható jelenet között,
12. Ismereteik és benyomásaik alapján páros munkában értelmezzék, mit sugallhat összességében a kép! Segítségként gondolják végig az alábbi táblázat állításait, és döntsék el, milyen mértékben értenek egyet velük!

Lehetséges jelmagyarázat:

- = ezt teljesen így gondoljuk;
 □□ = ebben nem tudunk dönteni;
 □ = ezt mi máshogy gondoljuk.

A képeslap azt üzeni, hogy a magyar bolsevikok öltek, pusztítottak és erőszakoskodtak Szlovákiában.	
A képeslap azt üzeni, hogy a magyar katonák nem kímélték a szlovák földet és annak lakóit.	
A képeslap azt üzeni, hogy a magyar bolsevikok kiszabadítják a fogva tartott szlovák asszonyokat.	
A képeslap azt üzeni, hogy ha kellett, a magyar bolsevikok segítettek tüzet oltani a szlovákok háza körül.	
A képeslap azt üzeni, hogy a magyar katonák öltek, pusztítottak és erőszakoskodtak Szlovákiában.	
A képeslap azt üzeni, hogy Szlovákia a magyar bolsevikok ellen szorul segítségre.	

II. Feladat

Az alábbi kép az American Hungarian Federation, egy USA-beli magyar szervezet honlapjáról származik 2007-ből. Felirata: „Hogyan zsugorodott össze Magyarország.” A kép Magyarország Trianon előtti határain kívül jelzi az ország 2004-es határait is, valamint számokat közöl a „külföldi magyarok”-ról.

3. ábra: Magyarország területének változásai egy amerikai magyar szervezet honlapján

Kérdések, feladatok

1. Értelmezzék és lássák el jelmagyarázattal a képet! Páros munkában válasszák ki és jelöljék (□) az alábbiak közül, mire utal véleményük szerint a képen balra dőlő szürke csíkozás!

A térképen a balra dőlő szürke csíkozás...

- Magyarország jelenlegi területét jelzi;
- az 1920 előtt a Magyar Királysághoz tartozó területeket jelzi;
- azokat a területeket jelzi, ahol ma is magyarok laknak;
- egyéb értelmezés.

JEGYZETEK

1. Az *Új Pedagógiai Szemle* 2009. évi (59. évf.) 2. sz. 76-94. oldalán megjelent közlés kissé átszerkesztett és némileg bővített változata.
2. Néhány évvel ezelőtt komoly oktatáspolitikai botrány keletkezett Magyarországon abból, hogy a magyarországi román nemzetiségű diákok számára készített történelem érettségi kérdéssorában megjelent egy kérdés, amely Trianon megítélésére vonatkozott.
3. A hagyományos értelemben vett társadalomtörténetben (étkezés, öltözködés, lakókörnyezet, szokások stb.) a magyarok és a szlovákok világa közötti határok jóval képlékenyebbek, mint a politikatörténetben, illetve történeti tudatban.
4. ROMSICS Ignác (2005): *Magyarország története a XX. században*. Osiris Kiadó, Budapest, 146.
5. KOLLAI István (2008) (ed.): *Rozštiepená minulosť. Kapitoly z histórie Slovákov a Maďarov. Nadácia Terra Recognita, Budapest, 19., valamint KOLLAI István: Terminológiai különbségek a szlovák és magyar történelem tankönyvekben* c. írás alapján.
<http://www.mult-kor.hu/e-folyoirat.php?issue=30> [2008.szept.15.]
6. KOLLAI István: *Közös múlt a magyar és a szlovák tankönyvekben* c. írása alapján.
<http://www.felvidek.ma/index2.php> [2008.10.06.]
7. *A XX. század magyar beszédei*. Szerk. VAJDA Barnabás (2007). Agave Könyvek, Budapest, 87-88.
8. Új Szó c. napilap, Pozsony, 2007. február 24. 13.
9. Horvát-Szlavónország nélküli adatok
10. Az 1910-es népszámlálás anyanyelvi adatai alapján
11. Vitás területek elválasztó vonal, amelyet egyik hadviselő fél sem léphet át.
12. Forrás: FERKO, M. – MARSINA, R. – DEÁK, L. – KRUŽLIAK, I. (1994): *Starý národ – mladý štát*. Národná banka Slovenska–Litera, 92-93. Vajda Barnabás fordítása.
13. Comprendre c' est pardonner. In: *A szlovákkérdés a XX. században*. Kalligram, Pozsony, 1996, 58-60.
14. KOLLAI (2008) 145. Šrobárt a szerző Bodonyi Ilona: *Idők szorításában* című munkája alapján idézi.
15. LIPTÁK, Ľubomír (2000): *Száz évnél hosszabb évszázad*. Kalligram, Pozsony, 97-98.
16. KOLLAI (2008) 168.
17. LETZ, Róbert (2000): *Slovensko v 20. storočí. Dejepis pre 9. ročník základných škôl*. Slovenské pedagogické nakladateľstvo. Bratislava, 2. vyd., 17.

ABSTRACT

Jakab, György – Lator, László Jr.– Kratochvíl, Viliam – Vajda, Barnabás
Cooperation Between Hungarian and Slovakian History Teachers

The cooperation between Hungarian and Slovakian history teachers in the framework of the teachers' section of the Hungarian-Slovakian Historians Mixed Committee is built on the work of *Our Central Europe* Working Group (MKEM) teachers in minority and majority settings. MKEM was established as a civil initiative in 2000 and its coordination centre is in the Education Research and Development Institute. MKEM's main goal is for history and social studies teachers in different countries in the region to get to know each others' approach to history, particularities of national identity and regional approaches. Another important goal is to see that the viewpoints of teachers in both majority and minority settings be expressed when formulating the region's common historical past. In this respect, the joint work does not mean pursuing unconditional agreement, a "shared" construction at any cost: beyond finding points in common, a basic result would be if diverging opinions and enlightening interpretations and analyses of the reasons for their divergence could be found side by side. The Working Group's membership is made up of teachers from minority and majority settings in eight countries: Austria, Croatia, the former Yugoslavia (mainly Serbia), Hungary, Romania, Slovenia, Slovakia and Ukraine. Their jointly expressed tasks are the following:

- to get to know and critique each others' textbooks;
- to develop joint tools of teaching (multi-lingual teaching material modules, CD-ROMs);
- to prepare and run multicultural teacher training programmes;
- to build school contacts through teacher and student exchanges;
- to maintain regular contact (electronic mailing lists, conferences)

This paper first of all shows the situation and particular relationship system of the authors of joint Slovakian-Hungarian history textbooks. Afterwards, details follow from the jointly prepared history textbooks.